

Māris Ārgalis (1954–2008) ir viens no pamanāmākajiem Latvijas mākslas novatoriem nosacīti plurālistiskajos 20. gs. 70. gados. Viņš ieviesa ne tikai jaunas koncepcijas un tēlainību, bet bija arī aktīvs organizators un augsti intelektuāls teorētiķis. M. Ārgaļa darbi līdzīgi kā viņa laikabiedru Miervalža Poļa un Līgas Purmales gleznas pārsteidz ar amatniecisku perfekciju un pabeigtību. Mākslinieks zīmēja, gleznoja, radīja telpiskas struktūras, veica komercproduktu noformējumus.

2015. gadā notikušajā M. Ārgaļa lielajā darbu retrospekcijā „Māris Ārgalis. Piena ceļš” (kuratore: Ieva Kalniņa), kas notika Rīgas Mākslas telpā, tika pārlicinoši atklāts mākslinieka vēriens, ko varētu raksturot kā konstruktīvo sirreālismu.

Sērijā „Modeļi” ar grafītu uz papīra zīmētajās lapās M. Ārgalis kā viens no pirmajiem latviešu mākslā ir veicis kompleksus un daudzpakāpju uztveres un reprezentācijas pētījumus. Tolaik gan viņš, gan viņa dzīvesbiedre Anda Ārgale, gan domubiedrs Valdis Celms un citi jaunie mākslinieki aizrāvās ar krievu konstruktīvistu pieredzi (tostarp ar latviešu izcelsmes krievu padomju mākslinieka Gustava Kluča darbiem). Pats Ārgalis savus darbus sauca par vizuālās semantikas pāriem.

80. gadu sākumā M. Ārgalis bija viens no retajiem latviešu māksliniekiem, kurš saskārās ar Drošības komitejas darbību. Mākslinieku pratināja, īslaicīgi aizliedza piedalīties izstādēs, atstājot nopietnu psiholoģisku iespaidu.

Māra Ārgaļa darbi ir pārstāvēti Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā, LNMM topošā Laikmetīgās mākslas muzeja krājuma departamentā, kā arī vairākās privātkolekcijās.

***

Ievas Iltneres (1957) popularitāte Latvijā ir nenoliedzama. Latvijas Mākslas akadēmiju viņa absolvējusi 1982. gadā, bet 21. gadsimtā kļuvusi par akadēmijas pasniedzēju, asociēto profesori.

I. Iltneres mākslu jau no pirmsākumiem raksturojusi pieklusināta, meditatīva, pat intīma noskaņa. Dekoratīvi sastingušajā pasaulē cilvēks, grāmata, dzīvnieks kļuvis par ornamentālu elementu bez psiholoģiskiem raksturotājiem. Vienīgi melanholiska nots un intraverts skatījums atspoguļo mākslinieces dziļo pietāti pret iedziļināšanos, detaļām, zināmu pasaules kārtību, kas atklājas viņas glezniecības ritmos.

Gleznotājas mākslas kontekstā jau samērā agri lietots jēdziens „postmodernisms”. Tā kritiķis Pēteris Bankovskis 80. gadu beigās apgalvojis, ka mākslinieces „savdabīgās ģeometrizētās kompozīcijas” un Daces Lielās „neoklasicisms” ir visspilgtākās postmodernisma izpausmes latviešu jaunajā glezniecībā.

I. Iltnerē bija vienīgā savas paaudzes pārstāve, kura piedalījās divās programmatiskās izstādēs („Latvija. 20. gadsimta kūlenis. 1940.–1990.gads”(1990) un „Maigās svārstības”(1990)), ievadot 90. gadu Latvijas mākslu tematiskos un stilistiskos lokus. Otrajā izstādē I. Iltnerē kopā ar domubiedriem – Ģirtu Muižnieku, Jāni Mitrēvicu, Sandru Krastiņu, Edgaru Vērpi un Aiju Zariņu – skatītāju acu priekšā gleznoja. Turpmāk šo mākslinieku apvienību Latvijā sāka dēvēt par „Maigo svārstību grupu”.

Alegorijas un metaforas jauno postmodernistu gleznās tika „izspēlētas” lielos formātos. Viņu māksla bija stāstoša – visas gleznas bija figuratīvas, to tematika aptvēra gan dziļi personiskus stāstus (piemēram, mātes un bērni), gan tobrīd pasaules jaunajā glezniecībā populāros mitoloģiskos motīvus. Rietumos tobrīd bija vācu neoekspresionisma, itāļu transavangarda un amerikāņu postmodernās glezniecības (Džuliāns Šnābels, Deivids Selijs) uzplaukuma laiks, kas turpinājās jau kopš 70. gadu otras puses.

Ievas Iltneres darbi ir pārstāvēti vairāku muzeju un privātu kolekcionāru krājumos, ieskaitot topošā Laikmetīgās mākslas muzeja krājumu, kas atrodas ABLV bankas īpašumā.

***

Zane Tuča (1989) 2015. gadā absolvējusi Latvijas Mākslas akadēmiju. Viņas gleznu cikls „Atmiņa. Vērojums. Gaidīšana”, kura nosaukums ir aizgūts no Sv. Augustīna pārspriedumiem par tagadni, pagātni un nākotni, ir par laiku vienlaicību. Ārēji reālistiskais gleznojums atklāj postmodernismam tik raksturīgo intertekstualitāti, kuras formālie tapšanas paņēmieni izriet no ainavas vērojuma laikmetīgās pasaules moderno materiālu atspīdumos.

Z. Tuča līdzās citām jaunām un talantīgām mūsu mākslas vides māksliniecēm (Māra Brīvere, Krista Dzudzilo) veido mūsdienām neparastu metafiziskās mākslas ieloku. Māksliniece apliecina un izvaicā glezniecības un kultūras tradīciju, tomēr galvenais viņas darbu koncepcijas pamats meklējams Eiropas metafiziskās domas pirmsākumos. To pamato gleznotājas piesauktais patiesības jēdziens.

Māksliniecei primārā ir ideja, nevis jutekliska spontanitāte vai šaubu pilna dekonstrukcija. Viņa rakstījusi, ka „glezniecības telpa, izmantojot vizuāli tveramo, savā veidā ir kā karte ceļā uz nesaskatāmo ideju un jēdzienu pasauli.”

Jaunā gleznotāja, strādājot lēni un rūpīgi, izkopusi savu oriģinālo autortehniku, iedvesmojoties no ikonu glezniecības. Zane Tuča notvērusi to glezniecības stīgu, kas izgaismo šodienai tik raksturīgo atsvešinātību un reizē metafiziskas ilgas to pārvarēt.

***

Armands Zelčs (1978) ir savas paaudzes redzams mākslinieks, kurš līdzīgi kā viņa domubiedri absolvējis Latvijas Mākslas akadēmijas Vizuālās komunikācijas nodaļu, bet kopš 2014. gada ir tās pasniedzējs. Kopš 2015. gada viņš ir vizuālās mākslas žurnāla „Studija” mākslinieks.

Jāatzīmē, ka domubiedru vidū ir arī filozofs, daudzu oriģinālu tekstu par Latvijas laikmetīgo mākslu autors Jānis Taurens, kura kā kuratora veidotā izstāde „Ķemeri-Aspena” 2014. gadā Laikmetīgās mākslas centrā kim?, kurā piedalījās arī A. Zelčs, kļuva par jaunu, nebijušu, izcilu parādību.

A. Zelčš galvenokārt veidojis objektus ar daudznozīmīgu filozofisku interpretācijas iespēju, kura nereti sasaucas ar valodas filozofijā sakņoto domas mantojumu. Mākslas kritiķis Vilnis Vējš rakstījis, ka „Armands Zelčs veido instalācijas, kurās

parasti priekšmeti ir padarīti nefunkcionāli vai arī darbojas citādi nekā ikdienā. Tādējādi iegūstot jaunu – paradoksālu vai pat absurdu nozīmi. Zelča radītie objekti nereti papildināti ar video un skaņu.”

A. Zelčs līdzīgi kā Katrīna Neiburga pārstāvējis Latvijas jauno mākslu nozīmīgās izstādēs ārzemēs – „Buket” Maskavā (2008), „TimeWillShow” Flensburgā (2008), „Rīga dimd” Rostokā (2010).

Armanda Zelča mākslas darbi atrodas Latvijas Nacionālā mākslas muzeja krājumā, kā arī topošā Laikmetīgās mākslas muzeja krājuma departamentā.

Katrīna Neiburga (1978) ir liela vēriena un talanta māksliniece, par to saņemot pelnītu atzinību. Viņa ieguvusi izglītību Latvijas Mākslas akadēmijas Vizuālās komunikācijas nodaļā un Stokholmas Karaliskajā mākslas akadēmijā.

Jau 30 gadu vecumā K. Neiburga sarīkoja vērienīgu personālizstādi Rīgas Mākslas telpā, kuras poētiskā, tēlainā, taču reizē precīzi dokumentējošā noskaņa uz visiem laikiem izmainījusi veidu, kā Latvijā uztver mākslu, kas radīta ar video palīdzību. Viņa izmantojusi video arī scenogrāfiskos risinājumos Latvijas Nacionālajā operā un Jaunajā Rīgas teātrī.

Jau no pirmajiem multimedialās mākslinieces darbiem kritika rakstījusi par K. Neiburgas savveida ikdienas arheoloģiju, par atsevišķu dzīves segmentu un parādību jūtīgu izgaismošanu. Gan kopā ar Pēteri Ķimeli tapusī „Tējas sēne”, gan poētiska pētniecība par to, kas somiņās Rīgas klubus apmeklējošām meitenēm, vai kāda ir Pārdaugavas šofera dzīve, kad māksliniece pati iejutās taksometra vadītājas tēlā – tie visi ir darbi, kā rakstījusi mākslas zinātniece Ieva Astahovska, „par to, ko nozīmē būt cilvēkam noteiktā laikmetā. Viņas māksla runā par skatītājiem tuvām un saprotamām lietām. Sadzīve, uzdzīve, vientulība, sievišķība, bēdas un prieks.”

K. Neiburga pirmā ieguva prestižo Purvīša balvu (2009) un pēc tās tapa milzu – apjoma, ieguldītā darba un garīgās enerģijas dēļ – video instalācija ar nosaukumu „Patiesībā darbs, ģimene, mīlestība, Dievs, bērni un muzikāli priekšnesumi. Personu vārdi ir mainīti, bet patiesība ir īsta.”

2014. gadā tapusī ekspozīcija Laikmetīgās mākslas centrā kim? ar nosaukumu „Lietu atmiņa” par triju paaudžu savas ģimenes sieviešu ikdienas rituāliem, iespējams, bija nelielāka, intīmāka, jo personiskāka, taču mākslas intensitātes spēks tajā izpaudās vienlīdz spēcīgi.

K. Neiburgai bijuši nozīmīgi starptautiski panākumi (dalība Sidnejas biennālē, nominācija Baltijas jūras reģiona balvai ARS FENNICS, piedalīšanās festivālā „Pārsteidzošā Latvija” Parīzes redzamā mākslas centrā un citos projektos), tomēr viens no nozīmīgākajiem sasniegumiem ir dalība 2015. gada Venēcijas biennālē, kopā ar dzīvesbiedru Andri Eglīti pārstāvēt Latvijas Republiku un izveidojot ekspozīciju „Paduse” („Armpit”), kuru skatītāji uztvēra ar lielu interesi.

Par lielo ekspozīciju, kurā videostāsti par vīru darbiem garāžā ievietoti koka konstrukcijās, tās kurators Kaspars Vanags portālam www.satori.lv pauž:

„Apmeklētāji uzsver, ka Latvijas paviljons pārējo starpā izceļas ar iespēju piedzīvot darbu kā notikumu, nepaliekot tikai mākslas novērotājos. „Armpit” skatītāji to

piedzīvo fiziski, jau ienākot pa smagajām garāžas durvīm un nokļūstot darbnīcas atmosfērā – ejot cauri būvei, kāpjot pa kāpnēm, dzirdot darba dunu, piedzīvojot vīru videostāstus, pat sajūtot izmantoto materiālu smaržu.”

Katrīnas Neiburgas videodarbs „Solitude” iekļauts topošā Laikmetīgās mākslas muzeja krājuma daļā, kas pieder ABLV bankai.